

ԹԼԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՅՄԱՆԻՑ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 5 հոկտեմբերի (Բլէն'ի ճառը համա-ամերիկական կօնգրեսի բացման առիթով): «Մուրճ»-ի անցեալ № 11-ի Քաղաքական Տեսութեան մէջ մանրամասնօրէն խօսուեց Վաշինգտօնում գումարաւած համա-ամերիկական կօնգրեսի քաղաքական նշանակութեան մասին: Բայց ահա և պետական-քարտուղար Բլէն'ի ճառը, որով նա բացեց կօնգրեսի նիստերը: Այդ ճառից մենք հաղորդում ենք, ոակալն, միտն կարևոր կէտերը:

«Դուք դալիս էք արտօնող Միացեալ-Նահանգների նախագահի հրաւերով, որը, ազգային կօնգրեսի մի վճռի համաձայն, լիազօրութիւն էր ստացած մի միջազգային կօնգրես գումարելու: Ձեր ներկայութիւնը մի արտակարգ դէպք է և մեծ նշանակութիւն ունեցող ամերիկական ցամաքների ազգերի համար: Դեռ ևս երբէք պատահած չէ, որ ալսքան շատ ազգերի մի խորհուրդ կազմւած լինի՝ ալսքան մեծ և լայնածաւալ երկիրների շահերը պաշտպանելու և նոցա համար ալսքան կարևոր և ոգևորիչ ապագայ պատրաստելու համար: Դուք ներկայացնում էք ազգեր, որոնց երկիրների սահմանները կպչում են երկու ովկիանոսներին և որոնց հիւսիսային սահմանները սառուցեալ գօտիի մէջ են, 1000 մղոն աւելի հեռու, քան Բերինգի նեղուցը, և որոնց հարաւային սահմանները արեւցեալ գօտիից անցնելով՝ հասնում են մինչ Զօրնի հրաւնդանը: Այստեղ ներկայացուցիչներ ունեցող պետութիւնների երկիրները ունին 12 միլլիօն քառակուսի մղոն տարածութիւն, որը երեք անգամ աւելի մեծ է քան Սւրոպան, մինչդեռ արդիւնաբերութիւնը ալն իրերի, որոնք մարդկային կեանքի համար անհրաժեշտ են և նուէպէս արդ ու զարդի են ծառայում, աւելի ևս մեծ է: Այստեղ ներկայացուցւած երկիրները ունին 120 միլլիօն բնակիչ, իսկ եթէ նոքա ալնքան խիտ բնակեցրւած լինէին, ինչպէս Սւրոպան է, 1000 միլլիօնից աւելի բնակիչներ կ'ունենային:

«Այսպիսի խորհրդածութիւնները պէտք է հիւսիսային և հարաւային ամերիկացիներին բարձրացնեն, նոցա ապագայ մեծութիւնը և ուժը աչքի առաջ բերեն, և ալդ պատճառով ոգևորեն նրանց համապատասխան գործողութիւնների և չարատես դաշնակցութիւնների համար:

«Այս կօծգրեմը ցույց է տալիս աշխարհին մի պատուաւոր և խաղաղ խորհուրդ 17 անկախ ամերիկական պետութիւնների բացարձակ հաւասարութեան հիման վերաւ. մի խորհուրդ, ուր միանգամայն անկարելի է փորձ փորձել սոցա տեղ ներկայացուցած որ և է պետութեան իրաւունքները սահմանափակել նորա շահերի հակառակ. մի խորհուրդ, որը ոչ մի դադուների դաշնակցութեան չի համընդուն, այլ աղատօրէն իւր վճիռները լաւտնում է աշխարհին. մի խորհուրդ, որը չի շնչում ոչ մի աշխարհակալական ոգի, այլ ձգտում է հանրա-ամերիկական համակրութիւնը պահպանել. մի խորհուրդ, որը չի կապում ևսասիրական դաշնակցութիւններ աւելի հին ազգերի դէմ, որոնցից մենք սերել ենք. մի խորհուրդ, որը չի ձգտելու, չի առաջարկելու, չի թող տալու իրան ոչ մի բան, որը ժամանակակից, իմաստուն և խաղաղական չէ:

«Մենք՝ ամերիկական երկու ցամաքների ընտելիներս, կազմում ենք նոր աշխարհը. նման դրութիւնները, նման հանգամանքները արտադրում են նման համակրութիւններ և նման պարտաւորութիւններ: Մենք՝ Ամերիկայի ազգերս, պէտք է ուրեմն փոխադարձաբար իրար օգնենք, աճալէս որ իւրաքանչիւրը նոցանից ընդարձակացրած միջադպարն լարարեութիւնից օգուտ և շահ ստանալ: Մենք պէտք է աւելի սերտ կապւած լինենք միմեանց հետ ոչ միայն ջրի ճանապարհներով (ովկիանոսներով), այլ և երկաթուղիներով, որոնք Պանամայի պարանոցի մօտ իրար պիտի հանդիպեն և որոնք ամբողջ Ամերիկայի թէ քաղաքական և թէ առևտրական մարաքաղաքները իրար հետ կապեն: Մի մտերմական փոխադարձութիւն, օժանդակւած փոխադարձ հաւատով, կը պաշտպանէ ամերիկական պետութիւնները աճ չարիքներից և անտանելի ծանրութիւններից, որոնց տակ Նւրոպայի ազգերը հառաչում են: Արդարութեան ոգին և ընդհանուր շահերը չեն թողնիլ, որ մեզանում կազմւի արհեստական հաւասարակշռութեան մի սխտեմ, որը Նւրոպային տարել է դէպի պատերազմներ և զարհուրելի արեւնհեղութիւններ: Բոլոր ամերիկական ազգերի բարեկամական մի դաշնակցութիւն կը վերացնի նաև իրար սահմանները պաշտպանելու համար բերդեր շինելու և զօրքեր պահելու անհրաժեշտութիւնը: Մենք աճ համոզմունքն ունինք, որ երկու ամերիկական ցամաքներումն էլ մշտական զօրքերը միանգամայն աւելորդ են. բարեկամութիւնը և ոչ թէ զէնքի ուժը, արդարամտութեան ոգին և ոչ թէ զէնքերի բիրտ ուժը պէտք է ամերիկական ազգերին ղեկավարէին և իրար հետ կապէին: Այդ մի մեծ վաստակ կը լինէր, եթէ մենք զստեղ մի միջազգային բարեկամութեան դաշնակցութեան հիմքը դնել կարողանալնք. բայց վաստակը աւելի մեծ կը լինէր, եթէ ամերիկական պետութիւնների քաղաքական և առևտրական շարաքերութիւնները, թէ Հիւսիսում և թէ Հարաւում, աճալէս կանոնաւորւած լինէին, որ իւրաքանչիւր պետութիւն կարողանար ընդարձակւած միջազգային լարարեութիւնից և փոխադարձ դաշնակցութիւնից ամենամեծ օգուտը ստանալ:

Վարպետ հռետորի այս ճառը ընդունեց մեծ հաւանութեամբ: Դրանից լսող պատգամաւորները, Բլէն'ի ուղեկցութեամբ, ներկայացան Հանրապետութեան նախագահ Հերիսօն'ին, որը պատեց նրանց բանկիտնէրով, որոնցից լսող սկսեց այն հինգ շարաթաւ ճանապարհորդութիւնը, որի մասին արդէն տեղեկութիւն է տրւած «Մուրճ»-ի անցեալ համարում:

10'14'0Ն, 10 նոյեմբերի (Լօրդ Սօլսըբրի'ի ճառը եւրոպական մեծ խնդիրների մասին): «Գիլդ-Հալլ»-ի մեծ դահլիճում երէկ կայացաւ մի մեծ խնճուք, որը տեց Լօնդօնի քաղաքապետը (Լօրդ-մալօր) իւր նոր պաշտօնը մտնելու առիթով, Հիւրերի մէջ, թուով 850 հոգի, գանեցին մարկիզ օֆ Սօլսըբրի, լօրդ կանցլերը և կաբինետի գրեթէ բոլոր միւս անդամները իրանց ամուսիններով, որպէս նաև քաղաքացիական, զինւորական և ծովային վարչութիւնների մեծերը և քաղաքացիների ընտրելագոյն մասը: Սոլսըբրիան կենացներից լսող՝ թագուհուն և թագաւորական տանը, զօրքին և նաւատորմին՝ նոր քաղաքապետ սիր Հենրի Իսահակ առաջարկեց, ամենաշողաբորթիչ խօսքերով, Նոյին Մեծութեանց մինիստրների կենացը: Յետ աչնու պատասխան տալու համար վերկացաւ տեղից առաջին մինիստրը, անվերջանալի ծախահարութիւնների մէջ: Մարկիզ Սօլսըբրին ասաց.

«Իմ լօրդ-մալօր, ես լուս ունիմ, թէ կարող եմ Ձեզ շնորհաւորել, որ Դուք սկսում էք Ձեր քաղաքապետութեան պաշտօնը ընդհանուր շնորհաւորութիւնների մէջ, երբ ժողովրդական բարօրութիւնը, որը այսքան երկար ժամանակ մեզ թողել էր, սկսում է կրկին գէպի մեզ դալ, և երբ բազմաշում են աճող արդիւնագործութեան և հարստութեան նշանները: Աւելի լաւ դները, աճող արտահանութիւնը, աւելի բանող գործարանները, աւելի մեծ եկամուտները երկրիս երկաթուղիներից, որոնք ամենաապահով փորձաքարն են կազմում մեր հարստութեան,—այդ ամենը մեզ թուլ են տալիս դատելու, որ երկար գիշերից լսող վերջապէս այզը բացւում է և որ այն բարօրութիւնը, որ մեր հայրերը ճանաչում էին, կրկին գէպի մեզ է վերադառնում: Այդ լուսաւոր հեռանկարը, սակայն, անկասկած մթնացնում է մի ժամանակաւոր սոււր: Մեր բարօրութեան երկու մեծ գործիչների մէջ, այն է՝ դրամագլխի (կապիտալի) և աշխատանքի մէջ մի կռիւ կալ, որը բոլոր հայրենասէրներին պէտք է ցուցնէ: Քաւ լիցի, թէ ես ուղեւալի ալդ վէճի խնդիրների մասին մի վճիռ տալ. ալդ պահանջում է տեւի հարուստ տեղեկութիւններ, քան ինչ ես ունիմ: Իսկ առանց վիճողներից մէկի կամ միւսի կողմը բռնելու, առանց պնդելու թէ նոքա իրաւունք ունին, որոնք պահանջում են և կամ նոքա անարդար են, որոնք մեր ժողով են, թող ինձ թուատրւած լինի ասելու, որ ամենքը, որոնք ալդ տեսակ կռիւների մէջ են մտնում, սուր կտրող գործիներով են խաղում: Նոքա խաղի մէջ են դնում ահագին մեծութեան շահեր: Ով որ էլ լինի

քարոզութիւնը վերականգնացնելով, եղած չարիքները միակ խոկական և լարատե կերպով բուժելու:

«Աֆրիկալ» — ահա ա՛յն առարկան, որը արտաքին դործերի նախարարութիւններին ալժմ աւելի է զրադեցնում, քան մի որ և իցէ ուրիշ խնդրի: Բոլոր ազգերը արտաշնչում են մի միծանողի եռանդ իրանց ցանկութեան մէջ՝ ազգան երկար ժամանակ անխնամ թողած ցամաքի քաղաքակրթութեան համար ճիւղ թափել. և Անգլիան ալ մրցութեան մէջ չէա չը մնաց: Նորերումս երեք մեծ ընկերութիւններ են կազմւել՝ Աֆրիկալի քաղաքակրթութեանը նպատակու նպատակով, և նոքա սկսել են իրանց գործունէութիւնը ամենա՛յն շուտով լաջողութեան վերալ: Ամենահետաքրքրական խնդիրը, անշուշտ, ա՛յն է, թէ մենք սրբան կարողութիւն պէտք է ունենանք. դ երիտէրի առետուրը, որը ազգան երկար ժամանակ Աֆրիկալի անունը արատաւորել է, արմատախիւ անել: Ա՛յն կ'ոչ Եւրոնցը (խորհուրդը), որը ալս ամաւ միջոցին պէտք է Բրիտանիում գումարել, անկասկած է պօք է կազմում ալս շարժման պատմութեան մէջ, որովհետեւ մի ազգախի կոնֆերենց դեռ ևս երբէք չէր եղած: Գերեվաճառութեան մասին կոնֆերենցը, որ Բրիտանիում պէտք է գումարել, ցուց է տալիս ընդհանուր կարծիքի — Եւրոպալի կարծիքի լաւաջդիմութիւնը ալ խնդրի նկատմամբ: Նա ցուց է տալիս, որ ազգերը ձգտում են մեղ հետ միանալու, և եթէ նպատենք առաջադրած նպատակին հասնելու, մեր նպատակին հասած կը լինինք: Մենք երախտաւարտ ենք Ձանդիրարի սուլթանին նորա նորերումս արած կարգադրութեան համար, որի զօրութեամբ ա՛յն ամենքը, որոնք իւր երկիրը ուր են կոխում և նոքա, որոնք մի որոշ ժամանակամիջոցից լետու են ծնւած, պէտք է ազատ լինին: Գրանից բղխում է ա՛յն, որ մի որոշ ժամանակից լետու, գերեվաճառութիւնը ամենահարուստ շուկաներից մէկում, ուր ցալժմ գերիներին բերում էին, ջնջւած կը լինի:

«Պրինց Ուելսը (անգլիական թագաժառանգ) նորերումս ալցելեց եգիպտոսի խեղիւի կալւածները: Նա ալնուղ համողեց ա՛յն ահողին լաւաջդիմութեան մէջ, որ ալց երկիրը արել է Անգլիալի հովանաւորութեան տակ և նորա օգնութեամբ: Թաղաղութիւնը կրկին վերականգնել է. կարգը պահպանւած է. ստորին դատարանները ապականութիւնից և կաշառաւորութիւնից մաքրւել են. ֆինանսական հաւասարակշուութիւնը բրունել է ֆինանսական անկարգութեան տեղ, և մեծ լուս կալ, որ կարելի կը լինի տուրքերը քչացնել, որոնք եգիպտոսի ֆալլախներին (գիւղացիներին) ա՛յնքան ճնշում են:

«Բալց ալ» տեսարանի միակ կողմը չէ: Մենք ձեռնարկեցինք ալց երկիրը պաշտպանելու (Արաբի-փալալի ապստամբութիւնից և Մահդիի արչաւանքներից) մասամբ ա՛յն վտանգներով դէմ, որոնց նա եւթարկեց Անգլիալի միջամտութեան պատճառով: Ալց վտանգները ալժմ դեռ չեն

դադարել: Այս տարալ ընթացքում եզրիպտական զօրքերը երկու անգամ կոչւեցին անապատի, ալսինքն՝ կաղմակերպւած ֆանատիկոսութեան և զերեւորսութեան դէմ կռւելու համար, որոնք այն նահանգներին, որոնք մի ժամանակ Նզխպտոսին էին պատկանում, ալնքան թշուառութիւն պատճառեցին: Նրկու անգամ եզրիպտական զօրքերը լետ մղեցին լարձակմունքը, բայց ալդ կատարեցին նոքա բրիտանական զօրքերի օգնութեամբ: Մենք ալժամ էլ չենք կարող հաստատ կերպով պնդել, թէ եզրիպտական զօրքերը կարողացան ալդ անել՝ առանց բրիտանական զօրքերի օգնութեան: Վտանգը ալժամ էլ կալ: Մահլին կամ Խալիֆան դեռ ևս ալժամ էլ չատ ու ժեղ է Միջին-Աֆրիկայի առաջին հարթութիւններին մէջ: Մենք ալդ, աւա՛ղ, շատ լաւ գիտենք այն չաղողութեան պատճառով, որով նա անձէր էմին փաշային լետ մղեց սորա բռնած տեղից, և մենք պէտք է հաստատ իմացած լինենք, որ նա ոչ մի առիթ բաց չի թողնելու, այն աղէտալի չաղթութիւնները, որ նա արդէն Սինկատում և Խարթումում ունեցաւ, Նզխպտոսի գողը անցկացնել: Անհրաժեշտ է ալս բաները լիչել, որովհետեւ կան մարդիկ, որոնք մեզ ասում են, իբր թէ ժամանակը եկած է, որ մենք թողնենք Նզխպտոսը: Մենք ձեռնարկեցինք Նզխպտոսը պաշտպանելու, մինչև որ նա ինքը կարողանալ ներքին թէ արտաքին թշնամիներէջ պաշտպանել:

«Բայց ալդ ժամանակը դեռ ևս եկած չէ: Նա կարող է վաղ թէ ուշ հասնել: Միւս տէրութիւնները կարող են մեզ օգնել, հաւանութիւն տալով այն միջոցներին, որոնք Նզխպտոսի դրութիւնը բարւոքում են և նորա բարօրութիւնը պիտի մեծացնեն, և կամ նոքա կարող են հեռացնել ալդ օրը, հակառակ կերպով վարւելով: Թէ ալդ օրը վաղ թէ ուշ պիտի գալ, ալդ մասին մեր քաղաքականութիւնը մնում է նոյնը:»

Դրանից լետու լօրդ օֆ Սօլսբերի խօսեց եւրոպական քաղաքականութեան մասին և չալտնեց թէ՝ «բարօմետրը հաստատապէս բարձրանում է դէպի խաղաղութիւն»: